

Michał Wilk (redaktor naczelny portalu **ORYGENES+**)

Warsztat egzegety XXI wieku – narzędzia, z których warto korzystać, studiując Biblię

Szanownym Słuchaczom audycji „Biblia pod lupą” i czytelnikom portalu Bractwo Słowa Bożego proponuję przegląd trzech mniej znanych, ale bardzo ciekawych tłumaczeń Biblii oraz omówienie narzędzi, z których warto korzystać, studiując Pismo Święte. W niniejszym artykule w punktach zostaną podane narzędzia i linki, natomiast w audycji radiowej narzędzia te zostaną omówione szerzej. W rozmowie z Panem Redaktorem omówię także kilka przykładowych metod, dzięki którym – stosując omówione narzędzia – można krok po kroku dokładnie przestudiować dany fragment Pisma Świętego czy księgę.

(I) Tłumaczenia Biblii – trzy świetne, a mniej znane projekty

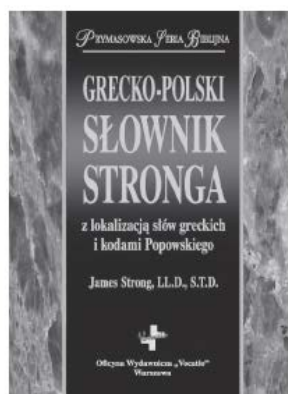
Przekład interlinearny

Przekład interlinearny dra Piotra Zaremby: <http://biblia.oblubienica.eu>

Zwrócę uwagę na korzyści płynące z czytania przekładów interlinearnych i na kilku konkretnych wersach pokażę, ile więcej można wynieść z lektury Pisma w takim właśnie przekładzie. Omówię możliwości, jakie daje integracja interlinearnego tłumaczenia Nowego Testamentu VOCATIO z tzw. kodami Stronga i Popowskiego. Omówię funkcje przekładu interlinearnego on-line dra Piotra Zaremby.

P1120/G1127 VMPA--YP 13,35 γρηγορεύετε gregoreite Czuwajcie	P3643/G3767 OH οὐν un więc,	P3630/G3756 AB οὐκ uk nie	P3481/G1492 VIRA--YP οἴδατε oidate wiecie	P1056/G1063 CS γάρ gar bowiem,	P4091/G4219 ABT πότε pote kiedy	P3460/G3588 DNMS ὁ ho —	P2955/G2962 N-NM-S κύριος kyrios pan	P3460/G3588 DGFS τῆς tes —
P3488/G3614 N-GF-S οἰκίας oikias domu	P2062/G2064 VFN--ZS ἔρχεται, erchetai przychodzi, czy	P2225/G2228 CC ἢ e —	P3672/G3796 AB ὄψε opse wieczorem, czy	P2225/G2228 CC ἢ e —	P3201/G3317 N-AN-S μεσονύκτιον mesonyktion (w)_środku_nocy, czy	P2225/G2228 CC ἢ e —	P216/G219 N-GF-S ἀλεκτοροφωνίας alektorofonias (o)_pianiu_koguta,	
P2225/G2228 CC ἢ e czy	P4272/G4404 AB πρωί, proi rano;	P3646/G3361 CS μή me (aby)_nie	P2062/G2064 VPAANM-S ἐλθὼν elthon przyszedszy	P1810/G1810 AB ἐξαίφνης eksainnes nagle	P2144/G2147 VSA--ZS εὕρη heure znalazł	P5063b/G5209 NPA-YP ὕμνος hymas was	P2507/G2518 VPPAAMP καθεύδοντας. kathoudontas śpiących.	

Kody Stronga
G 2543

Kody Popowskiego
P 2546

Jeżeli czas pozwoli, powiem kilka słów o możliwości badania struktur literackich, jaką daje przekład interlinearny, co jest jednym z najważniejszych kluczy otwierającym nam świat literatury starożytnej, nie tylko tej biblijnej. Dobrym przykładem ilustrującym ten problem są pierwsze słowa Listu do Rzymian:

[jest to ewangelia] περὶ [o]

(A) $\text{τοῦ υἱοῦ [synu] αὐτοῦ [jego]}$
 $\text{τοῦ γενομένου [który stał się]}$

$\text{ἐκ [z] σπέρματος [nasienia / pokolenia] Δαυὶδ [Dawida]}$
 $\text{κατὰ [według] σάρκα [ciała],}$

(A') $\text{τοῦ ὁρισθέντος [ustanowionym]}$
 $\text{υἱοῦ [synem] θεοῦ [Boga]}$

$\text{ἐν [w] δυνάμει [mocy]}$
 $\text{κατὰ [według] πνεῦμα [ducha] ἁγιωσύνης [uświęcenia]}$
 $\text{ἐξ [z] ἀναστάσεως [powstania] νεκρῶν [z martwych],}$

Ἰησοῦ Χριστοῦ [Jezusie Chrystusie] τοῦ κυρίου [panu] ἡμῶν [nas]

(Rz 1,3-4)

Nowe Przymierze 3

online: <https://www.biblegateway.com>

Przekład Nowe Przymierze dra Piotra Zaremby oraz Anny Haning to jeden z najciekawszych projektów tłumaczenia Pisma Świętego na język polski ostatnich lat. Przekład powstał w środowisku baptystów, choć zamiarem autorów było, aby nowy przekład mógł być wykorzystywany przez całe społeczeństwo, dlatego starano się, aby nie był to przekład stricte wyznaniowy. Zdaniem prof. dr. hab. Andrzeja Zaborskiego z Instytutu Filologii Orientalnej UJ, przekład ten to obok przekładu Popowskiego, najlepszy przekład Nowego Testamentu na współczesny język polski. Profesor Zaborski – jeden z najwybitniejszych europejskich językoznawców i specjalistów w zakresie teorii przekładu – wyraża opinię, że: *...lepiej byłoby, żeby w roli konsultantów występowali teolodzy, a przekładali dobrzy tłumacze, chyba że kiedyś znajdzie się ktoś dobrze łączący wszystkie konieczne dziedziny wiedzy oraz umiejętności, czego bardzo bliski okazał się ks. Popowski, a w jeszcze większym stopniu*

Anna Józak i Piotr Zaremba, których przekłady, niestety mało znane, uważam za najlepsze (źródło; Wikipedia, Biblia w przekładzie Ewangelicznego Instytutu Biblijnego).

Niżej prezentuję porównanie wybranych fragmentów Biblii Tysiąclecia i Przekładu Nowe Przymierze 3. Pozwoli nam to uchwycić cechy literackie i stylistyczne translacji.

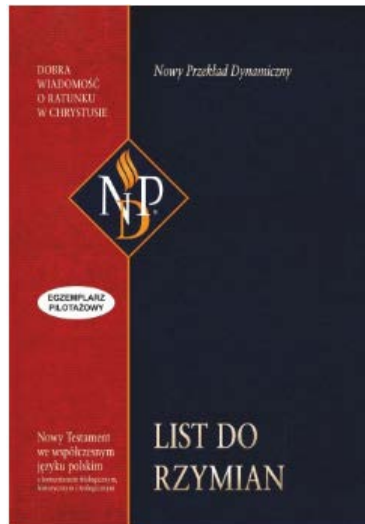
Biblia Tysiąclecia	Nowe Przymierze 3
18 Z narodzeniem Jezusa Chrystusa było tak. Po zaślubinach Matki Jego, Maryi, z Józefem, wpierw nim zamieszkali razem, znalazła się brzemienną za sprawą Ducha Świętego.	18 Narodziny Jezusa Chrystusa zostały poprzedzone następującymi wydarzeniami. Jego matka Maria wyszła za Józefa, lecz zanim wspólnie zamieszkali, okazało się, że jest ona w ciąży za sprawą Ducha Świętego.
19 Mąż Jej, Józef, który był człowiekiem sprawiedliwym i nie chciał narazić Jej na zniesławienie, zamierzał oddalić Ją potajemnie .	19 Jednak Józef, jej mąż, jako człowiek prawy, nie chciał jej zniesławiać, dlatego zamierzał rozwieść się z nią bez rozgłosu.
20 Gdy powziął tę myśl , oto anioł Pański ukazał mu się we śnie i rzekł: «Józefie, synu Dawida, nie bój się wziąć do siebie Maryi, twojej Małżonki; albowiem z Ducha Świętego jest to, co się w Niej poczęło .	20 Gdy rozważał taką możliwość, ukazał mu się we śnie anioł Pana i powiedział: Józefie, synu Dawida, nie bój się przyjąć Marii, twojej żony. To, że spodziewa się dziecka, sprawił Duch Święty.
21 Porodzi Syna, któremu nadasz imię Jezus, On bowiem zbawi swój lud od jego grzechów».	21 Urodzi ona Syna i dasz Mu na imię Jezus, On bowiem wybawi swój lud z jego grzechów.
24 Zbudziwszy się ze snu, Józef uczynił tak, jak mu polecił anioł Pański: wziął swoją Małżonkę do siebie,	24 Po obudzeniu się, Józef postanowił zrobić tak, jak mu polecił anioł Pana. Przyjął swoją żonę.
25 lecz nie zbliżał się do Niej , aż porodziła Syna, któremu nadał imię Jezus. (Mat 1:18-25 BTP)	25 Nie współżył z nią jednak aż do narodzin Syna, któremu dał na imię Jezus.

Przekład dynamiczny

Przekład dynamiczny (VOCATIO) to jeden z najodważniejszych eksperymentów w całej historii polskiej translatoryki biblijnej, polegający na zastosowaniu do tekstu Biblii kryteriów tzw. ekwiwalencji dynamicznej. Zespół redakcyjny przyjętą metodę definiuje w sześciu punktach. Polega ona na:

1. definiowaniu gatunku literackiego księgi (lub jej fragmentu) oraz badaniu kontekstu historyczno-kulturowego;
2. uwzględnianiu bezpośredniego kontekstu logicznego, poczynsz od najbliższego otoczenia tłumaczonej perykopy, przez temat danego rozdziału, aż po cel spisania całej księgi, w której znajduje się analizowany fragment;
3. uwzględnieniu tego, że zasadniczym Bożym celem przyświecającym spisaniu Biblii było złożenie świadectwa o Jezusie Chrystusie (por. J 5,39);
4. dokładnej analizie funkcji danego tekstu (czy jest to tylko ilustracja coś wyjaśniająca, czy też jakaś istotna zasada lub prawda, a może przenośnia, przysłowie, porównanie etc.);
5. dokładnej analizie znaczenia poszczególnych słów, ich źródłosłów oraz zastosowań;
6. uwzględnianiu funkcji kwalifikatorów logicznych (czyli słów typu: dlatego, ponieważ, bo, z powodu, i, lub, oraz, albo, z uwagi na... etc.).

(źródło: strona internetowa <http://biblianpd.pl/pl/nowy-przeklad-dynamiczny>)

Adres i powitanie

1.1: Dn 9,15; Dn 13,2;
Ga 1,10.15; Pp 1,1;
Dn 26,16-18
1.2: Tt 1,2; Rz 16,25-26

1.3: 2 Sm 7,3.12; Mt 1,1;
Rz 9,5; 2 Tm 2,8; Ap 22,16
1.4: Dn 13,33; Rz 9,5; Rz 8,11
1.5: Dn 26,16-18; Rz 3,8-9;
Rz 16,26; Rz 15,13; Ga 2,7.9

1.7: Łb 6,24-26; 1 Kor 3,6;
Rz 1,1; 1 Kor 1,2; 2 Kor 1,1;
Dn 9,13

1 Ten list piszę do was ja, Paweł, który zostałem wezwany nie tylko do tego, by być całkowicie i bez reszty oddanym¹ Chrystusowi, ale również, aby jako Jego wysłannik², rozgłosić Dobrą Wiadomość o ratunku, ³który Bóg od dawna zapowiadał przez proroków w Pismach świętych. ⁴A ratunek ten został przez Niego ustalony jedynie w Jego Synu, który po przyjściu na świat jako potomek² Dawida, ⁵potwierdził swym Duchem Uświęcenia i zmartwychwstaniem, iż jest pełnym mocy Synem Bożym. ⁶To właśnie dzięki Niemu otrzymałem nie tylko łaskę, ale i zadanie doprowadzenia do ufego posłuszeństwa⁴ Bogu ludzi ze wszystkich narodów. ⁷Wśród nich jesteście i wy, którzy szczerze odpowiedzieliście na wezwanie Jezusa Chrystusa! ⁸Niech łaska i pokój od Boga, Ojca i PANA naszego, Jezusa Chrystusa, obfitują pośród tych z was mieszkających w Rzymie, którzy jesteście ludem świętym⁴, powołanym i umiłowanym przez Boga.

Wyjaśnienie powodu napisania listu

1.8: Rz 16,19; 1 Tes 1,8
1.9: Pp 1,8-9; 1 Tes 2,5.10;
Rz 1,16
1.10: Dn 19,21; Rz 15,23.32

1.12: 2 P 1,1
1.13: J 15,16; Rz 15,22-23

8 Po pierwsze, dziękuję Bogu w Jezusie Chrystusie za was wszystkich, gdyż o waszej wierze głośno mówi się już po całym świecie⁸. ⁹A Bóg, któremu służę z głębi mego ducha⁷, głosząc Dobrą Wiadomość o ratunku w Jego Synu, może zaświadczyć, że nieustannie wspominam o was ¹⁰w moich modlitwach, prosząc o sposobność odwiedzenia was, o ile taka będzie Jego wola. ¹¹Pragnę was zobaczyć nie tylko po to, by udzielić wam duchowego obdarowania ku umocnieniu waszej wiary, ¹²ale także, aby moja wiara doznała pokrzepienia dzięki wam. ¹³Po drugie, bracia i siostry, powinniście wiedzieć, że wielokrotnie już planowałem przybyć do was, aby – podobnie jak wśród innych ludów

¹W oryginalu Paweł użył tu słowa „niewolnik” (gr. *do-ulos*). Więcej w Komentarzu NPD → niewolnik.

²Dosł. „Apostoł” (gr. *apostolos*).

³Por. Ps 18,51; Ps 132,17 oraz Rz 4,13.

⁴„Ufne posłuszeństwo” – dynamiczny równoważnik słowa „wiara”. Wiara w rozumieniu biblijnym nie jest zespołem intelektualnych przekonań, ale postawą zaufania, które wyraża się w posłuszeństwie.

⁵Dosł. „jesteście świętymi”. Od najwcześniejszych lat chrześcijaństwa wierzący w Chrystusa nazywali sami siebie *świętymi*. Mieli na myśli nie tyle moralną czystość (co we współczesnym nam języku stało się pierwszym znaczeniem tego słowa), co „inność”, „odróżnienie się”, „oddzielenie od świata”, „bycie do wyłącznej dyspozycji dla Boga”. Świętość w odniesieniu do człowieka jest zatem

postawą odjęcia się od spraw, które są obce Bogu, a więc od grzechu i sposobu myślenia wg świata. Jedynym prawdziwie Świętym (w sensie moralnym, egzystencjalnym i funkcjonalnym) jest sam Bóg. Tylko Jemu przysługują tytuły Święty (Ap 4,8), co znaczy, że tylko On jest w stanie dokonać uświęcenia, co czyni przez swojego Ducha, który jest Duchem Świętości (Uświęcenia) – hebr. *Ruah Ha-Kodesz*.

⁶„Cały świat” – pojęcie oznaczające wówczas imperium rzymskie.

⁷W swych pismach Apostoł Paweł odróżnia ducha człowieczego od Ducha Bożego, co wprost widać w 1 Tes 5,23. To rozróżnienie podkreślono w niniejszym przekładzie przez użycie małych lub dużych liter. Szczególnie ważne jest to w 7. i 8. rozdziale tego listu.

(II) Wybrane narzędzia do studiowania Biblii**(A) Słowniki hebrajskie i greckie on-line**

- Perseus greka - <http://tnijurl.com/b2d9f023887d/>
- Perseus łacina - <http://tnijurl.com/b5ce7750c828/>

W tej części rozmowy wytłumaczę, jaka jest relacja greki klasycznej do greki biblijnej i dlaczego warto studiować Biblię nie tylko ze słownikami biblijnymi, ale mając pod ręką cały kontekst i odnośniki do greckiej tradycji literackiej.

(B) Programy do studiowania Biblii

- BibleWorks - <https://www.bibleworks.com/>
- Logos Software - <https://www.logos.com/>
- Accordance - <https://www.accordancebible.com/>
- e-Sword - <http://www.e-sword.net>
- Theophilos - <http://www.theophilos.com/>

W naszej rozmowie chciałbym przede wszystkim omówić programy niekomercyjne – e-Sword i Theophilos, gdyż są one dostępne szerokiemu gronu użytkowników.

(C) Polskie portale biblijne

- Orygenes+ - <http://www.orygenes.pl>
- Jesziwa.pl
- Mariusz Rosik - <http://www.rosik.archidiecezja.wroc.pl> / <http://www.mariuszrosik.pl>
- Waldemar Chrostowski - <http://wch-biblijne.com>
- Słowo daje - <http://slowodaje.net>
- Philoblogos - <http://filoblogos.pl>

Porozmawiamy nieco szerzej o portalu Orygenes+, który – obok portalu Jesziwa.pl – pretenduje do stania się w przyszłości e-universytetem (z wykorzystaniem wszystkich możliwości współczesnego e-learningu), na wzór anglojęzycznych platform e-learningowych jak Logos, Udemy czy Coursera.

(D) Aplikacje do studiowania Biblii

- Orygenes+ - <http://www.orygenes.pl/app>
- MyWSB - <https://www.mywsb.com>

Pierwsza „apka” to platforma rozwijana przez informatyków portalu Orygenes+ – opowiem, jakie mamy plany jej rozwoju na kolejne 4 lata i jakie w przyszłości będą dostępne na niej narzędzia i przekłady.

O wielu innych rzeczach nie wspomnimy w rozmowie – jak to zawsze bywa w audycji „Biblia pod Lupą”, zostawimy Państwa z artykułem na stronie Bractwa Słowa Bożego, by mogli Państwo o pozostałych narzędziach i portalach przeczytać sami i dalej rozwijać to, co jedynie zaczniemy na antenie Radia Warszawa.

(E) Portale biblijne w językach obcych

- <https://bible.org>
- <http://www.christianismus.it/>

- <http://www.gliscritti.it/hpage.shtml>
- <http://catholic-resources.org/Bible/index.html>
- <http://torreys.org/bible/>
- <http://www.ccel.org/>

(F) Blogi biblijne (polskie i angielskie)

- <https://blog.logos.com/>
- <https://archeologiabiblijna.wordpress.com/>
- <http://betterbibles.com/>
- <https://www.biblegateway.com/blog/>
- <http://bibleandtech.blogspot.com/>
- <https://billmounce.com/blog/7374>
- <http://www.bricejones.com/blog>
- <http://classica-mediaevalia.pl/>
- <https://cruxsolablog.com/>
- <https://danielbwallace.com/>
- <http://evangelicaltextualcriticism.blogspot.com/>
- <https://blog.faithlife.com/>
- <https://koine-greek.com/>
- <https://larryhurtado.wordpress.com/>
- <http://ntweblog.blogspot.com/>
- <http://ntresources.com/blog/>
- <https://lettereapaoline.net/>
- <https://readingacts.com/>
- <http://rblnewsletter.blogspot.com/>
- <http://thetextualmechanic.blogspot.com/>
- <http://zondervanacademic.com/blog/>
- <https://danielstreett.com/>
- <http://thebiblicalworld.blogspot.com/>

O funkcji blogów w studiowaniu Pisma Świętego jedynie wspomnimy, adresy oraz treść każdego z nich pozostawimy do lektury słuchaczom audycji.

(G) Plany czytania Biblii

- Plan roczny: <http://tnij.at/114990>
- Plan dwuletni: <http://tnij.at/114992>
- Różne plany: <http://www.biblestudytools.com/bible-reading-plan>